
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

*Ясиновська О.С.,
аспірант*

Національна академія наук України

Постановка проблеми. Процес створення різних суб'єктів господарювання має свої особливості. Чинне законодавство лише фрагментарно регулює процес створення державних господарських об'єднань. За таких обставин виникає необхідність детального дослідження цього питання.

Аналіз останніх досліджень та виокремлення нерозв'язаних проблем. Різні аспекти діяльності державних господарських об'єднань розглядали в своїх працях С. М. Грудницька, В. С. Щербина, В. О. Джуринський, І. М. Кравець та інші. Проте, на наш погляд, у юридичній літературі недостатньо досліджено насамперед питання створення державних господарських об'єднань, а тому залишається ще багато дискусійних питань у цій сфері.

Метою цієї статті є визначення порядку створення державних господарських об'єднань, розробка пропозицій щодо доповнення законодавства відповідними правовими нормами.

Виклад основного матеріалу. Значну увагу дослідників привертають саме правові аспекти створення організаційно оформленої групи суб'єктів господарювання.

Як правильно зазначає В. А. Лаптев, державну реєстрацію чи легітимацію іншим чином повинні мати всі суб'єкти підприємницького права. В протилежному випадку здійснення підприємницької діяльності без реєстрації тягне за собою притягнення до кримінальної відповідальності [1, с. 54].

Як впливає з положень частин 1 і 2 ст. 70 та ч. 2 ст. 118 Господарського кодексу України (далі – ГК України), об'єднання підприємств можуть бути утворені двома способами: 1) на добровільних засадах (за ініціативою підприємств) шляхом підписання установчого договору майбутніми учасниками об'єднання і 2) за рішенням органів, які відповідно до ГК України та інших законів мають право утворювати об'єднання підприємств. Звідси – поділ об'єднань за підставами їх створення на добровільні і державні [2, с. 78].

При цьому, ГК України передбачаються особливості для утворення та діяльності державних господарських об'єднань, що обумовлено

спеціальним статусом таких об'єднань як суб'єктів, що здійснюють повноваження з управління об'єктами державної власності [3, с. 21].

Державне господарське об'єднання характеризується нормативно-явочним способом заснування. Воно утворюється в імперативному порядку державними підприємствами за рішенням державних органів влади [4, с. 240].

І. Даценко зазначає, що існуюче сьогодні нормативне регулювання є недостатнім та потребує вдосконалення з урахуванням реальних потреб розвитку. На сьогодні єдиним законодавчим актом, який містить норми, що регулюють порядок створення і діяльності об'єднань суб'єктів господарювання, є ГК України. Проте ГК України регламентує ці питання досить схематично, оскільки він є актом, що встановлює правові основи (засади) господарської діяльності (господарювання) та врегульовує широкий спектр суспільних відносин, що унеможливило детальне врегулювання питань, пов'язаних з діяльністю господарських об'єднань, особливо державних [3, с. 21].

Отже, на сучасному етапі існує багато питань, які виникають у процесі створення державних господарських об'єднань, що не врегульовані законом, або правовий вплив яких є недостатнім. Проаналізувавши законодавство в цій сфері, слід акцентувати увагу на такому.

По-перше, суперечливим є законодавство щодо порядку затвердження статуту державних господарських об'єднань.

Закріплення в ГК України норми щодо можливості утворення державних (комунальних) господарських об'єднань за рішенням Кабінету Міністрів України (далі — КМУ), або у визначених законом випадках рішенням міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання), або за рішенням компетентних органів місцевого самоврядування легалізувало практику примусового утворення господарських об'єднань і зняло тим самим деякі суперечності, що існували за часів дії Закону України «Про підприємства в Україні» [2, с. 79].

Як зазначає В. О. Джуринський, потребує більш чіткого закріплення в чинному законодавстві розмежування компетенції КМУ, міністерств та інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання, щодо прийняття рішення про утворення державних господарських об'єднань та затвердження їх статутів [2, с. 80-81].

Відповідно до ч. 4 ст. 119 ГК України державне (комунальне) господарське об'єднання – об'єднання підприємств, утворене державними (комунальними) підприємствами за рішенням Кабінету Міністрів України, або у визначених законом випадках рішенням

міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання), або рішенням компетентних органів місцевого самоврядування.

Відповідно до ч. 5 ст. 119 ГК України державне (комунальне) господарське об'єднання діє на основі рішення про його утворення та статуту, який затверджується органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання.

Отже, аналіз зазначених статей дає підстави стверджувати, що процедура створення державних господарських об'єднань відбувається таким чином: КМУ або міністерством (іншими органами, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання) приймається рішення про утворення об'єднання, і цим же органом затверджується статут об'єднання.

Тобто, якщо КМУ приймає рішення про утворення об'єднання, то він і затверджує статут. В цьому випадку будь-які інші органи у затвердженні статуту участі не беруть.

Аналогічні норми щодо засновницьких повноважень КМУ зазначені в Законі України “Про Кабінет Міністрів України”. Так, відповідно до ч. 1 ст. 24 цього Закону Кабінет Міністрів України в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, може утворювати, реорганізовувати та ліквідовувати відповідно до закону державні господарські об'єднання, підприємства, установи та організації, зокрема для здійснення окремих функцій з управління об'єктами державної власності. Кабінет Міністрів України затверджує положення та статуту державних господарських об'єднань, підприємств, установ та організацій, розмір асигнувань на їх утримання і граничну чисельність працівників, призначає на посаду та звільняє з посади їх керівників і заступників керівників, застосовує до них заходи дисциплінарної відповідальності [5].

Інакший порядок утворення державних господарських об'єднань передбачений Законом України “Про управління об'єктами державної власності”.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» Кабінет Міністрів України: визначає умови створення та діяльності господарських структур (до них Закон відносить державні господарські об'єднання, державні холдингові компанії, інші державні господарські організації); приймає рішення про створення, реорганізацію та ліквідацію господарських структур і визначає центральні органи виконавчої влади, які здійснюють контроль за їх діяльністю [6].

Уповноважені органи управління (за Законом – міністерства та інші органи виконавчої влади) відповідно до покладених на них завдань: а) ініціюють створення господарських структур, розробляють проекти їх установчих документів; б) затверджують статuti господарських структур та здійснюють контроль за їх дотриманням (ч. 1 ст. 6 Закону України «Про управління об'єктами державної власності») [2, с. 81].

Проаналізовані норми цього закону дають підстави стверджувати, що у процесі створення державного господарського об'єднання та затвердження статуту беруть участь КМУ та уповноважений орган управління: КМУ приймає рішення про створення, об'єднання, а уповноважений орган – затверджує його статут. Тобто йде мова про відсутність безпосередності затвердження статуту органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання.

Як вказує В. О. Джуриський, це свідчить про те, що в законодавстві України відсутній єдиний порядок утворення державних господарських об'єднань (незалежно від галузі економіки, в якій вони утворюються) і затвердження їх статутів, що, безумовно, не можна вважати нормальним явищем [2, с. 83].

На думку В. С. Щербини колізія норм двох вказаних законів щодо утворення державних господарських об'єднань і затвердження їх статутів має вирішуватися на користь норм Закону України «Про Кабінет Міністрів України», який прийнято пізніше [2, с. 81].

На нашу думку, зазначені закони мають, у першу чергу, узгоджуватись із нормами ГК України щодо створення державних господарських об'єднань, оскільки саме ГК України визначає правові основи їх діяльності. Таким чином, затверджувати статут має той орган, що прийняв рішення про створення державного господарського об'єднання – або КМУ, або міністерство (інші органи, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання).

По-друге, в юридичній літературі спірним є питання щодо складу установчих документів державних господарських об'єднань. Як правильно зазначає В. С. Петренко, питання законодавчого регулювання складу і змісту установчих документів суб'єктів господарювання стають все більш важливими. Установчі документи грають визначальну роль у встановленні правового статусу суб'єкта господарювання, комплексу його прав та обов'язків, визначенні його відносин із засновниками та засновників між собою, встановленні інших важливих положень щодо його заснування. Вони засвідчують виникнення та існування суб'єкта господарювання як суб'єкта права. Лише установчі документи можуть визначити обсяг провоздатності суб'єкта госпо-

---

дарювання, види здійснюваної ним діяльності, надати відомості про осіб, які уповноважені укладати угоди від його імені тощо [7].

Слід зазначити, що існують різні підходи до визначення поняття установчих документів суб'єктів господарювання.

Наприклад, В. І. Татьков, характеризуючи установчі документи акціонерного товариства, вказує про існування різних підходів у визначенні поняття установчих документів. У діючому законодавстві вони визначені як документи, на підставі яких акціонерне товариство створюється і діє. Згідно з іншим підходом установчими є тільки ті документи, на підставі яких товариство діє, а документи про створення товариства установчими не визнаються [8].

В.О.Джуринський, додержуюсь позиції відповідно до якої установчими є тільки ті документи, на підставі яких діє суб'єкт господарювання, вказує, що єдиним установчим документом господарського об'єднання має бути статут, а не засновницький договір і статут. Свою позицію дослідник обґрунтовує тим, що рішення про утворення господарського об'єднання (засновницький договір) – це лише акт волевиявлення засновника (засновників) щодо утворення суб'єкта господарювання. Тому стосовно статутних господарських об'єднань ні рішення, ні засновницький договір не можуть визнаватися установчим документом [2, с. 86].

Рішення (засновницький договір) про створення господарського об'єднання – акти, юридичне значення яких полягає у тому, що на їх підставі утворюються господарські об'єднання, які після їх державної реєстрації, здійсненої у встановленому законом порядку, діють на підставі статуту. З урахуванням цього з ч. 3 ст. 199 ГК України, яка встановлює, що «господарські об'єднання діють на основі установчого договору та/або статуту, який затверджується їх засновниками», доцільно вилучити слова «установчого договору та / або» [2, с. 86].

В.С.Петренко також зазначає, що засновницький договір виконує функцію регламентації зобов'язальних відносин, що виникають між засновниками з моменту його укладання до моменту державної реєстрації створюваного суб'єкта господарювання – юридичної особи [7].

На відміну від вищезазначеної позиції, В. І. Татьков вказує, що створення і діяльність ... є взаємопов'язаними актами і мають певну єдність – без створення нема діяльності, без діяльності не дійсне створення. Це свідчить також про єдність документів, що оформлюють створення і діяльність ... вимагає затвердження відносин зі створення і діяльності або в одному установчому документі, або в комплекті документів, що являють собою єдине ціле – установчих [8].

М. М. Поліщук вказує, що на відміну від статуту засновницький договір виконує функцію регламентації зобов'язальних відносин, що виникають між засновниками з моменту його укладення до моменту державної реєстрації створюваної юридичної особи. Після державної реєстрації юридичної особи функції засновницького договору і статуту збігаються і полягають у регламентації корпоративних правовідносин, а також закріпленні правового статусу юридичної особи [9, с. 212].

До ознак засновницького договору слід віднести наявність спеціальної мети [9, с. 212-213]. Основною метою його укладення є регламентація спільних дій засновників товариства щодо його створення [9, с. 213].

Слід звернути увагу на те, що законодавець уникає прямої вказівки у ГК України на те, що установчими документами державного господарського об'єднання є рішення про утворення і статут. Так, відповідно до ч. 5 ст. 199 ГК України державне (комунальне) господарське об'єднання діє на основі рішення про його утворення та статуту, який затверджується органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання. Лише проаналізувавши ст. 57 ГК України, ми можемо стверджувати, що зазначені у ч. 5 ст. 199 ГК України рішення про утворення та статут є установчими документами державного господарського об'єднання. На відміну від цієї норми, ч. 1 ст. 82 ГК України чітко закріплює, що установчим документом повного товариства і командитного товариства є засновницький договір. Установчим документом акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю і товариства з додатковою відповідальністю є статут. На нашу думку, саме таким чином має бути викладена ч. 5 ст. 199 ГК України для уникнення суперечностей в подальшому застосуванні на практиці цієї норми.

Аналізуючи ч. 5 ст. 119 ГК України, можна зробити висновок, що державне господарське об'єднання створюється на підставі засновницького документа (рішення про утворення) та діє на підставі установчих документів (статут). Але, слід зазначити, що ГК України вказує лише на одну статтю – ст. 57 “Установчі документи”. В. С. Петренко зазначає, що ці поняття є тотожними, проте, у законодавстві ці документи мають бути визначені саме як “установчі” [7].

Разом з тим, ГК України не дає визначення поняття установчим документам. В. С. Петренко вказує, що установчі документи суб'єкта господарювання – документи встановленої законом форми, згідно з якими суб'єкт господарювання виникає і діє як суб'єкт права, які регулюють порядок, умови узгодженої діяльності засновників, а також визначають правовий статус створюваного суб'єкта господарювання – господарської організації [7].

Отже, на нашу думку, установчі документи державного господарського об'єднання: рішення про утворення та статут – є взаємопов'язаними документами. Рішення про утворення до моменту державної реєстрації відображає факт волевиявлення державного органу про намір створити державне господарське об'єднання, вказуючи на його особливу правову природу, регламентує правовий статус державного господарського об'єднання, закріплює конкретні зобов'язання щодо вчинення конкретних дій на користь об'єднання, є документом, на підставі якого розробляється статут. Крім того, слід наголосити на тому, що рішення про утворення підлягає державній реєстрації відповідно до абз. 3 ч. 1 ст. 24 Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців” [10]. Після державної реєстрації рішення про утворення закріплює правовий статус державного господарського об'єднання, є основоположним документом під час розроблення актів локального характеру.

По-третє, діюче законодавство не досить чітко регулює питання щодо дотримання норм про захист економічної конкуренції під час створення державних господарських об'єднань.

Відповідно до ч. 3 ст. 56 ГК України створення суб'єктів господарювання здійснюється з додержанням вимог антимонопольно-конкурентного законодавства.

Згідно з ч. 4 ст. 121 ГК України рішення про утворення об'єднання підприємств (установчий договір) та статут об'єднання погоджуються з Антимонопольним комітетом України в порядку, встановленому законодавством.

Щодо державних господарських об'єднань, такий порядок закріплений у ч. 4 ст. 20 Закону України “Про Антимонопольний комітет України”, відповідно до якої органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю зобов'язані погоджувати з Антимонопольним комітетом України, його територіальними відділеннями проекти нормативно-правових актів та інших рішень, які можуть вплинути на конкуренцію, зокрема щодо створення суб'єктів господарювання, встановлення і зміни правил їх поведінки на ринку, або такі, що можуть привести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції на відповідних ринках, а також одержувати дозвіл Антимонопольного комітету України на концентрацію у випадках, передбачених законом [11].

У літературі стверджується, що ГК України передбачає обов'язок засновників об'єднання підприємств у всіх випадках погоджувати

рішення про утворення об'єднання підприємств (установчий договір) та статут об'єднання з Антимонопольним комітетом України [2, с. 92-93]. При цьому автори такого твердження посилаються на Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання, затверджене розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 лютого 2002 року №33-р. Таке твердження не відповідає дійсності, оскільки, по-перше, як зазначає В.С. Щербина, ні норми Закону України «Про захист економічної конкуренції», ні Положення про концентрацію не передбачають погодження Антимонопольним комітетом України рішення про утворення об'єднання підприємств (установчого договору) і статуту (таке погодження і то лише певними засновниками і лише рішення передбачене Законом України «Про Антимонопольний комітет України»); по-друге, автори наведеного твердження безпідставно отожднюють такі дії, як погодження рішення про утворення об'єднання (установчого договору) та статуту і одержання дозволу на узгоджені дії та на концентрацію [2, с. 93].

У зв'язку з цим, вважає В.О. Джуринський, доцільно змінити редакцію ч. 4 ст. 121 ГК України, виклавши її таким чином: «4. Орган державної влади (орган місцевого самоврядування), який прийняв рішення про утворення державного (комунального) господарського об'єднання, або суб'єкти господарювання, за ініціативою яких утворюється господарське об'єднання, зобов'язані отримати попередній дозвіл на узгоджені дії або на концентрацію у випадках та в порядку, передбаченому законодавством» [12, с. 81].

Слід зауважити, що В. О. Джуринський акцентував увагу саме на попередньому дозволі на узгоджені дії або на концентрацію. Така позиція є цілком правильною. Так, відповідно до ч. 3 ст. 24 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» у випадках, що передбачені законом, крім документів, які передбачені частиною першою цієї статті, додатково подається (надсилається) копія рішення органів Антимонопольного комітету України або Кабінету Міністрів України про надання дозволу на узгоджені дії або на концентрацію суб'єктів господарювання [10].

Але на практиці документи до Антимонопольного комітету подаються після державної реєстрації державного господарського об'єднання. Такого висновку можна дійти, проаналізувавши, наприклад, постанову КМУ від 29 грудня 2010 року №1221 «Про утворення Державного концерну “Укроборонпром”». Відповідно

до цієї постанови створення концерну відбувається в такій послідовності: 1. Утворення Державного концерну з включенням до його складу державних підприємств. 2. Узгодження переліку підприємств, які необхідно додатково включити до складу Концерну. 3. Розроблення та подання на розгляд КМУ проект статуту Концерну. 4. Забезпечення державної реєстрації. 5. Забезпечення погодження утворення Концерну [13].

На нашу думку, дійсно доцільним є закріплення у ГК України норми, яку запропонував В. О. Джуринський, оскільки законодавство чітко не закріплює додержання вимог антимонопольно-конкурентного законодавства при створенні цих суб'єктів господарювання.

Подальшим етапом створення об'єднання є його державна реєстрація. Державна реєстрація суб'єктів господарювання – це засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також вчинення інших реєстраційних дій, які передбачені законом, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру [14, с. 106].

Державна реєстрація державних господарських об'єднань здійснюється відповідно до Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців” і не відрізняється від реєстрації інших суб'єктів господарювання.

Як ми зазначали вище, установчими документами державного господарського об'єднання є рішення про утворення і статут. При цьому законодавець, перераховуючи види установчих документів у ч. 1 ст. 82 ГК України, не поділяє їх на такі, що за характером є засновницькими та статутними. Разом з тим, аналіз Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців” свідчить про те, що під час реєстрації юридичної особи таке розмежування існує.

Так, відповідно до абз. 3, 4 ч. 1 ст. 24 цього Закону для проведення державної реєстрації юридичної особи засновник (засновники) або уповноважена ними особа повинні особисто подати державному реєстратору, зокрема, примірник оригіналу (ксерокопію, нотаріально засвідчену копію) рішення засновників або уповноваженого ним органу про створення юридичної особи, а також два примірники установчих документів.

Ця норма є суперечливою під час реєстрації державного господарського об'єднання, оскільки розглядає рішення про створення та установчі документи як різні документи. На практиці виходить

так: відповідно до зазначеної вище статті, для реєстрації необхідно подати два примірники установчих документів, а в цьому випадку: два примірники статуту об'єднання та два примірники про його створення, та ще примірник оригіналу цього рішення.

Висновок. Із проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Створення державного господарського об'єднання відбувається в такій послідовності:

- 1) прийняття рішення про утворення;
- 2) затвердження статуту;
- 3) подання заяви до Антимонопольного комітету України на отримання дозволу на створення державного господарського об'єднання;
- 4) державна реєстрація.

2. Установчими документами державного господарського об'єднання є рішення про утворення та статут. Ці документи є взаємопов'язаними і не можуть розглядатися окремо один від одного. Виявлено, що рішення про утворення державного господарського об'єднання до моменту державної реєстрації відображає акт волевиявлення державного органу про намір створити державне господарське об'єднання, вказуючи на його особливу правову природу, регламентує правовий статус державного господарського об'єднання, закріплює конкретні зобов'язання щодо вчинення конкретних дій на користь об'єднання, є документом, на підставі якого розробляється статут. Крім того, рішення про створення державного господарського об'єднання як юридичної особи підлягає державній реєстрації відповідно до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців". Після державної реєстрації рішення про утворення закріплює правовий статус державного господарського об'єднання, є основоположним документом під час розроблення актів локального характеру.

У зв'язку з цим потрібно внести зміни до ч. 5 ст. 119 ГК України, виклавши її таким чином: "Установчими документами державного (комунального) господарського об'єднання є рішення про його утворення та статут, який затверджується органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання".

3. Право затверджувати статут державного господарського об'єднання має той орган державної влади, який прийняв рішення про його створення. Відповідно до законодавства такими державними органами є Кабінет Міністрів України або міністерство (інші органи, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання);

---

4. Доцільно закріпити в ГК України норму, відповідно до якої створення державного господарського об'єднання передбачає обов'язкове отримання попереднього дозволу на узгоджені дії або на концентрацію в порядку, передбаченому законодавством. Такий дозвіл отримується до проведення державної реєстрації і є одним з документів, що подаються державному реєстратору відповідно до ч. 3 ст. 24 Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців”.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. док. юр. наук О.І. Харитонові. – Х., 2007. – 832 с.
2. Даценко І. Правове регулювання діяльності господарських об'єднань /І. Даценко // Юридична газета. – 2010. – № 29-30. – С. 21.
3. Джуринський В. Дотримання вимог законодавства про захист економічної конкуренції при утворенні господарських об'єднань /В. Джуринський // Юридична Україна. – 2008. – № 9. – С. 79-81.
4. Джуринський В.О. Правове становище господарських об'єднань в Україні: монографія /В. О. Джуринський. – К.: Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва, 2010. – 222 с.
5. Лаптев В.А. Холдинг как субъект предпринимательского права /В. А. Лаптев // Юридический мир. – 2002. – № 4. – С. 53-57.
6. Петренко В.С. Установчі документи суб'єктів господарювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / В.С. Петренко. – Донецьк, 2006. – 23 с.
7. Поліщук М. М. Правова природа засновницького договору /М.М.Поліщук //Актуальні проблеми юридичної науки і практики: тези доповідей та наукових повідомлень учасників IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Нац. універ. «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – 2013. – С. 212-213.
8. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 50. – Ст. 472. – (зі змін. і допов.).

-
9. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15.05.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31. – Ст. 263. – (зі змін. і допов.).
  10. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. // Голос України. – 2014. – №39. – Спецвипуск.
  11. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 46. – Ст. 456. – (зі змін. і допов.).
  12. Про утворення Державного концерну “Укроборонпром”: постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2010 р. №1221 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Інформаційно-правова система «Ліга: Закон».
  13. Татьков В.І. Правова природа, склад і зміст установчих документів акціонерного товариства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / В. І. Татьков. – Донецьк, 2003. – 20 с.
  14. Щербина В. С. Господарське право : підручник / В. С. Щербина. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 600 с.